

ภาพสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก”

Reflections of Thai Beliefs in the Novel “Mue Khun Ta Khun Yai Young Dek”

เทวากร คำสัตย์¹, หลู ซินฮุย², ทิดารัตน์ งามนิกร³
Teavakorn Khumsat¹, Lu Xin Hui², Tidarat Ngamnikorn³

Received: July 30, 2021

Revised: July 14, 2022

Accepted: July 18, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” ของทิพย์วาทิ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ศึกษาวิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร และนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพรรณนา จากการศึกษาความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ พบความเชื่อในสังคมไทย จำนวน 7 ด้าน ได้แก่ 1. ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ 2. ความเชื่อในสิ่งที่มีมองไม่เห็น 3. ความเชื่อเรื่องการเกิดการตาย 4. ความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนา 5. ความเชื่อเกี่ยวกับครุฑเรือนและวิถีชีวิต 6. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ 7. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ จากการศึกษาภาพสะท้อนความเชื่อทางสังคมที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ได้สะท้อนสภาพสังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างชัดเจนในด้านแนวคิด อิทธิพลทางความเชื่อขนบธรรมเนียมของคนไทยที่ยึดถือปฏิบัติมาช้านาน และสิ่งสำคัญคือผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวใหญ่ที่มีความอบอุ่น อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข มีผู้ใหญ่คอยสั่งสอนอบรมลูกหลานให้เป็นคนดี มีความเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความกตัญญูต่อบุพการีและครูบาอาจารย์

คำสำคัญ: ความเชื่อในสังคมไทย, เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก

¹ อาจารย์ ดร.ประจำกลุ่มวิชาภาษาไทย สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (Lecturer Thai Language General Education Panyapiwat Institute of Management) Email: Teavakornkhu@pim.ac.th

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงแห่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน (Teaching Assistant Department of Thai Faculty of Foreign Languages Nanjing Tech University Puijiang Institute People's Republic of China) Email: 111948@njptji.cn

³ อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาภาษาไทย สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (Lecturer Thai Language General Education Panyapiwat Institute of Management) Email: Tidaratnga@pim.ac.th

Abstract

This article aimed to investigate Thai beliefs in the novel titled “Mue Khun Ta Khun Yai Young Dek” written by Tipwanee Sanidvongs na Ayuthaya, using documentary research method. Results of the analysis were presented in descriptive style. The results showed that the beliefs found in the novel could be categorized into 7 aspects: 1) the beliefs about nature; 2) the beliefs concerning the invisible beings; 3) the belief regarding birth and death; 4) the beliefs in Buddhism; 5) the beliefs concerning household and daily life; 6) the beliefs in sacred items; and 7) the belief in astrology. Results of the study revealed cultural and religious beliefs in Thai culture during the reigns of the King Rama VI and VII, many of which have been long held until today and the important thing is the author shows the warmth of the family relationships which are live happily together, adults teach their children to be a good people, pray respect for their nation, religion, monarchy and have to be grateful to their parents and their teachers.

Keywords: Beliefs in Thai society, Mue Khun Ta Khun Yai Young Dek

บทนำ

ความเชื่อในสังคมไทยมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยที่มีลักษณะความเชื่อที่ประกอบด้วยความเชื่อในเรื่องเทวดา ผีสางนางไม้ ผีบรรพบุรุษ ไสยศาสตร์ และสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งผสมผสานกันอยู่ในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นแนวทางปฏิบัติสั่งสมกันมาจากบรรพบุรุษ สืบคนรุ่นหลัง ความเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของทุกคน ดังจะเห็นได้จากการประกอบพิธีกรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อและแพร่หลายในท้องถิ่น เช่น สักการบูชา และบวงสรวง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งถือกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจทำให้คนที่มีความเชื่อว่าเป็นสิ่งเหล่านั้นมีพลังในการควบคุมธรรมชาติและวิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์ อันเป็นความเชื่อในยุคต้นของสังคมบรรพกาล พระยาอนุมานราชธน (2515) กล่าวว่า ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงมาสู่ความเชื่อในรูปแบบของศาสนาที่เผยแพร่เข้ามา ถึงแม้ว่าสังคมไทยจะให้การยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา แต่ความเชื่อดั้งเดิมก็ยังมิอยู่ จึงทำให้สังคมไทยมีรากฐานความเชื่อหลายชั้น คือความเชื่อผีสางที่อยู่ในส่วนลึก พุทธศาสนาอยู่เพียงผิวพื้น และมีศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาฮินดูเข้ามามีอิทธิพลบ้าง

โดยความเชื่อในสังคมไทยมักปรากฏในลักษณะของมุขปาฐะ การบอกเล่า การสั่งสอน และการจดบันทึกสืบทอดกันมา และสิ่งที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทยได้ดีที่สุดและทำให้บุคคลจดจำได้คือ นวนิยาย รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2560) กล่าวว่า นวนิยายสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมอย่างใกล้ชิด เพราะผู้ประพันธ์ทำบทบาทอยู่ 2 อย่าง กล่าวคือ เป็นทั้งผู้ผลิตวรรณกรรมและเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ด้วยเหตุนี้แนวคิดที่ปรากฏในนวนิยายจึงสะท้อนความจริงของสังคมออกมาให้เห็นภาพ

ชีวิตมนุษย์ ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ไม่ว่าผู้ประพันธ์จะตั้งใจหรือไม่ นวนิยายเพียงหนึ่งเรื่อง ผู้ประพันธ์สามารถนำข้อมูลหลายประเภทมาใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อสร้างสรรค์นวนิยาย ดังนั้นนวนิยาย จึงเป็นเสมือนกระจกสะท้อนสังคมในยุคนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

นวนิยายเรื่อง เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่มที่ 1-4 ประพันธ์โดย ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เป็นนวนิยายเรื่องหนึ่งที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจ ตลอดทั้งเรื่อง ผู้อ่านจะพบกับเกร็ดความรู้ที่น่าสนใจของวิถีชีวิตครอบครัวคนไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีรูปแบบลีลาการเขียนที่เข้าใจง่าย อาศัยการสนทนาของตัวละครในการดำเนินเรื่อง วิภาดา รัตนติลล ญ ภูเก็ต (2559) นวนิยายเรื่องนี้ได้ลงตีพิมพ์ในนิตยสารสตรีสาร เป็นประจำ และได้รับความนิยมจากผู้อ่าน จนกระทั่งได้รับรางวัลจากคณะกรรมการประกวดแต่งหนังสือสำหรับเด็กในงานสัปดาห์หนังสือระดับชาติครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2515 ต่อมากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518 เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาเพิ่มเติมจากบทเรียนในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จนกระทั่งปัจจุบันมีการตีพิมพ์ครั้งล่าสุดเป็นครั้งที่ 30 เมื่อ พ.ศ. 2560 โดยสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร เพราะสำนักพิมพ์เล็งเห็นว่า นวนิยายเรื่องนี้มีประโยชน์และมีคุณค่าในการสะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมดั้งเดิมในสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจ และจะเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าต่อผู้ที่สนใจใฝ่เรียนรู้ของนักเรียน นิสิต นักศึกษา

ดังที่กล่าวข้างต้น เป็นสิ่งที่ปลุกเร้าความสนใจใคร่ศึกษาในนวนิยายเรื่อง เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่มที่ 1-4 ของ ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ในด้านสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในนวนิยาย และ ด้วยการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย จึงทำให้ผู้อ่านเข้าถึงนวนิยายเรื่องนี้ได้ทุกเพศทุกวัย แฝงไปด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาไทยที่กำลังสูญหายไปในช่วงนี้ และสิ่งที่มีเสน่ห์ชวนให้หลงใหล เพราะนวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอการเล่าเรื่องผ่านตัวละคร และถ่ายทอดความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวใหญ่ที่มีความอบอุ่น อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีผู้ใหญ่คอยสั่งสอนอบรมลูกหลานให้เป็นคนดี มีความเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความกตัญญูต่อบุพการีและครูบาอาจารย์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนนำเสนอความเป็นไทยได้อย่างน่าสนใจชวนติดตาม

จุดมุ่งหมาย

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนเกี่ยวกับความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” เล่มที่ 1-4 ของ ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “คุณตาคุณยายยังเด็ก” เล่มที่ 1-4 ของ ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา พบความเชื่อในสังคมไทย จำนวน 7 ด้าน ดังนั้นผู้เขียนจะได้วิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพรรณานาดังต่อไปนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ

การนับถือธรรมชาติ หรือธรรมชาตินิยม (Naturalism) เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมากก็มีธรรมชาติต่าง ๆ ตามมาด้วย เช่น ความมืด สว่าง ร้อน หนาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว พากฟ้า แม่น้ำ เกิดขึ้นอยู่เคียงข้างให้มนุษย์ได้เห็น ได้สัมผัสมนุษย์ได้รับความรู้สึกรู้สีกจากสิ่งเหล่านี้ เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ทำให้มนุษย์คิดว่าธรรมชาติมีอำนาจสามารถบันดาลความสุข ความทุกข์ ให้แก่ตน นางเยวร์ ชาลนอร์ค (2531) อธิบายว่า มนุษย์จึงเกรงกลัวธรรมชาติเพราะธรรมชาติมีอำนาจเหนือมนุษย์ จึงกราบไหว้ นับถือบูชาสืบทอดกันมาชั่วลูกชั่วหลาน ดังนั้นในนวนิยาย จึงปรากฏความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ โดยเชื่อว่าการกระทำของมนุษย์มีส่วนสำคัญที่ทำให้ธรรมชาติลงโทษ ไม่พึงพอใจในสิ่งที่ทำผิดพลาดลงไป จึงดลบันดาลให้ฟ้าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ส่งผลกระทบต่อการเพาะปลูก เพราะในอดีตสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมพึ่งพาการเพาะปลูกเป็นสำคัญดังตัวอย่างที่ปรากฏ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ที่ทำให้ฝนแล้ง

เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม จำเป็นต้องอาศัยน้ำจำนวนมาก ดังนั้นหากฝนไม่ตกตามฤดูกาลย่อมสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวนา ชาวไร่ เพื่อให้ฝนตกจะได้มีน้ำเพียงพอในการทำการเกษตร จึงปรากฏความเชื่อเรื่องสัตว์สัญลักษณ์ของฝน เช่น พิธีแห่นางแมวในภาคอีสาน คนโบราณเชื่อว่าแมวเป็นสัตว์ที่มีอำนาจลึกลับ ศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งเชื่อว่าแมวเป็นสัตว์ที่เกลียดฝน เมื่อนำมาทำพิธีแล้วจะช่วยให้ฝนตกได้ ถ้าฝนตกแมวจะส่งเสียงร้องออกมา แสดงว่าฝนกำลังจะตก ดังนั้นความเชื่อเรื่องสัตว์ที่เกี่ยวกับการขอฝนนั้น แต่ละท้องถิ่นก็มีความเชื่อแตกต่างกันออกไป แต่ก็มีสัตว์บางประเภทที่ทำให้ฝนฟ้าไม่ตกตามฤดูกาลดังเช่น อูฐ ที่ปรากฏในนวนิยายดังตัวอย่างที่ปรากฏ

ตัวอย่าง

คุณปู่บอกว่า อูฐนี่จะมีคนเอาเข้ามาแล้วเกิดฝนแล้งไปทั่ว จึงหาว่าอูฐนี่เคยอยู่แต่ในทะเลทรายที่แห้งแล้งจึงทำให้ฝนแล้งไปทั่ว จึงหาว่าอูฐนี่เคยอยู่แต่ในทะเลทรายที่แห้งแล้ง เมืองไทยปลูกข้าวทำนาอีกมาก ถ้าฝนแล้งข้าวก็จะไม่มีกิน

(ทิพย์าวณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ก)

จากตัวอย่างในนวนิยายพบว่า การที่เด็ก ๆ อยากรู้จากประเทศอินเดียมาเลี้ยงไว้ดูเล่น และออกงานมหรสพรื่นเริงต่าง ๆ ตามงานวัดต้องล้มเลิก เพราะลูกจ้างชาวอินเดียไม่กล้านำอูฐมาด้วย ด้วยเหตุนี้คนไทยเชื่อว่าอูฐอยู่ในทะเลทรายเป็นสัญลักษณ์ของความแห้งแล้งของคนบางกลุ่ม และเหตุการณ์ในนวนิยายยังมีตัวละครเล่าว่าเคยมีคนนำมาเลี้ยงที่ประเทศไทยทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล จึงโทษอูฐว่าเป็นสัตว์นำความแห้งแล้งมาให้ ต่อมาจึงเชื่อว่าถ้านำอูฐมาเลี้ยงจะทำให้ฝนไม่ตก เด็ก ๆ จึงกลัวและไม่อยากรู้จากอินเดียมาเลี้ยงอีกต่อไป

2. ความเชื่อเรื่องเวทาศาปะทานน้ำฝนมาให้มนุษย์

ตามความเชื่อของคนไทยภาคกลางเชื่อว่า พระพิรุณอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเทพบริวารของพระอินทร์ ซึ่งเป็นเทพแห่งสภาพภูมิอากาศ เมื่อพระอินทร์ต้องการทำให้ฝนตกลงมายังโลกมนุษย์ก็จะบัญชาให้พระพิรุณทำให้ฝนตก พระพิรุณนอกจากจะเป็นเทพแห่งฝนที่คอยประทานน้ำลงมายังโลกมนุษย์แล้ว ยังเป็นเทพที่คอยรักษาความสงบสุขและเปี่ยมไปด้วยความเมตตา เทวัญ

นั้นทวงศ์ และวลพัคตร์ พิมลมาศ (2553) กล่าวว่า ความเชื่อในภาคอีสานนั้นเชื่อว่า พญาแถนเป็น
ผู้ประทานฝนให้มนุษย์เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ความเชื่อเรื่องเทวดาประทานน้ำฝนลงมาให้มนุษย์ใช้
ทำการเกษตรหรือดื่มกินจึงปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทย ดังตัวอย่างในนวนิยาย
ตัวอย่าง

คุณปู่ของคุณยายบอกว่า ในกระบวนน้ำดื่มทั้งหมด น้ำฝนเป็นหยดน้ำที่เทวดาจัด
ส่งมาให้มนุษย์ที่เดียวละทั้งหวานและสะอาด

(ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ก)

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยายเป็นการอธิบายถึงวิถี
ชีวิตความเชื่อของคนไทยที่ไม่สามารถคาดเดาเหตุการณ์ทางธรรมชาติเป็นวิทยาศาสตร์ได้ จึงเชื่อว่า
มีเทวดาประทานดินดี น้ำฝน ลม แสงแดด ลงมาให้จากสวรรค์ และหากมนุษย์กระทำความผิดไป
จากปกติ ทำให้ธรรมชาติลงโทษด้วยการทำให้ฤดูกาล แสงแดด ฝนฟ้า ไม่ตกต้องตามฤดูกาล และ
ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ มนุษย์จึงเคารพธรรมชาติในฐานะเป็นเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดย
จะแสดงออกด้วยการบูชาเพื่อประจบเอาใจและเพื่อแสดงความกตัญญูต่อธรรมชาติ

ความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น

สิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติปรากฏในการดำรงชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่โบราณกาลจนกระทั่ง
ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเหนือธรรมชาติในแต่ละวัฒนธรรมไม่ได้หยุดนิ่ง แต่เคลื่อนที่ไปควบคู่
กับสังคมเมืองและท้องถิ่น สิ่งที่ยังมองไม่เห็นอาจหมายถึงผีบางเทวดาที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วย
ตาเปล่า แต่อาศัยความเชื่อ เรื่องเล่า เป็นตัวเชื่อมโยงในนวนิยาย จากการศึกษาปรากฏความเชื่อ
เรื่องสิ่งที่ยังมองไม่เห็นอยู่ 3 เรื่อง ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องห้ามเหยียบบรรณิประตุ และ
ความเชื่อเรื่องพระแม่ธรณี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ความเชื่อเรื่องผี

“ผี” ใช้เรียกสิ่งที่ยังมองไม่เห็นเป็นตัวตน ตามความเชื่อผีคือพลังงานชนิดหนึ่งที่วนเวียนอยู่
ในโลกมนุษย์ หากเป็นผีฝ่ายดีที่มักให้คุณมักเรียกชื่อตามฤทธิ์อำนาจ เช่น เทวดา นางฟ้า พรหม
แต่หากเป็นผีฝ่ายร้ายที่มักจะทำให้โทษ ก็เรียกขานกันว่าปีศาจ อสูรกาย ผีพวกนี้ส่วนใหญ่เป็นกาย
กึ่งหยาบกึ่งละเอียด สามารถจะทำให้คนพบเห็นและจับต้องได้ในขณะเดียวกันก็สามารถหายตัว
ล่องหนเพื่อหลีกเร้นกายจากสายตาผู้คนได้ ความเชื่อเรื่องผีจะเห็นได้ว่ามีทั้งผีดีและผีร้าย ซึ่งผีดี
จะเป็นผีที่มักให้คุณ ส่วนผีร้ายมักจะทำให้โทษ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

พวกที่เคยไปป่าแล้วก็วกเข้าเรื่องเสือสมิงแปลงเป็นผู้หญิงในป่า เรื่องผีเจ้าป่าเจ้า
เขาให้เด็ก ๆ เล็ก ๆ กลัว

(ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา , 2560 ก)

จากตัวอย่างพบว่า ผู้ประพันธ์ได้อธิบายถึงเรื่องสิ่งลึกลับที่อยู่ในป่า โดยตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่
เล่าให้เด็กเล็กฟังเพื่อให้เกิดความกลัว ตื่นเต้นว่าในป่ามีเสือสมิงแปลงกายเป็นผู้หญิง และเรื่องผีเจ้า
ป่าเจ้าเขา ซึ่งมีปรากฏตามความเชื่อของคนไทยที่เชื่อว่าเมื่อเข้าป่าจะพบกับภูติผีเหล่านี้ และต้อง

แสดงความเคารพต่อผีเจ้าป่าเจ้าเขา และควรระวังตัวเมื่อพบกับเสือ ตอนกลางคืนอาจจะไม่ใช่เสือธรรมดา แต่เป็นเสือสมิงที่มีลักษณะเป็นปีศาจสามารถแปลงกายเป็นผู้หญิงสวยเพื่อกินหลอกล่อให้นายพรานหรือคนที่หลงป่าหลงโหลไปกับความงาม สุดท้ายผู้ที่หลงกลจะตกเป็นอาหารของเสือสมิง ส่วนวิญญาณจะกลายเป็นทาสรับใช้ต่อไป

2. ความเชื่อเรื่องพระแม่ธรณี

พระศรีสุคนธร้า หรือพระแม่ธรณี เป็นที่เคารพนับถือว่าเป็นเทพแห่งพื้นแผ่นดิน มีปรากฏในตำนานทั้งศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาพุทธ โดยเชื่อว่า แผ่นดิน เป็นจุดก่อเกิดสรรพสิ่งทั้งปวงในโลก จึงเปรียบเสมือนมารดาผู้หล่อเลี้ยงโลก และยกย่องเป็นเทพผู้สร้างโลก เป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ ลักษณะของพระแม่ธรณีเป็นเทพที่มีความงามดงาม คนไทยมักจดจำได้ในรูปลักษณะเทพีท่าราบิรมยวณม (พระแม่ธรณี:สัญลักษณ์ความอุดมสมบูรณ์, 2552) ปัจจุบันพระแม่ธรณี หรือพระแม่ธรณีปิรมยวณมยังคงได้รับการเคารพ ศรัทธา และกราบไหว้บูชาจากคนไทยอย่างไม่เสื่อมคลายเพราะเราต้องอาศัยพื้นแผ่นดินอยู่ทั้งชีวิต เพื่อให้มีที่พำนัก มีที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ค้าที่ดินยังต้องบูชาพระแม่ธรณีแล้วจะสำเร็จสมประสงค์ตามความเชื่อโบราณที่ว่า อยากเป็นเศรษฐีที่นา เป็นราชาที่ดิน ต้องบูชาพระแม่ธรณี ดังนั้นตามความเชื่อของคนไทยถือว่าพระแม่ธรณีเป็นผู้ดูแลผืนดิน ทรัพย์สินสมบัติที่ดิน และน้ำที่กรวดเมื่อผู้ทำบุญกรวดน้ำลงพื้นดิน ดังตัวอย่าง

วิธีเก็บทรัพย์สินสมบัติแบบนี้ยังนิยมอยู่จนสมัยคุณตาคุณยายเขาวงกัวัน แม่ธรณีท่านบันดาลให้ตุ่มหรือไหนั้นเลื่อนที่ไปได้ เพราะท่านไม่ต้องการให้คนที่ไม่มีบุญหรือว่าคนไม่สมควรได้พบ จนกว่าผู้ที่อยู่ในศีลธรรมหรือเป็นลูกหลานของเจ้าของทรัพย์ในชาติก่อนฝากท่านไว้ จึงจะดลบันดาลให้ชุดพบ

(ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ข)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครได้เล่าถึงความเชื่อเรื่องวิธีการเก็บทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ไว้ในดิน บางครอบครัวที่มีสมบัติมากหรือเป็นชนชั้นขุนนางมักจะทำลายแทงไว้เป็นปริศนาไว้ให้ลูกหลานก่อนเสียชีวิต และเชื่อว่าพระแม่ธรณีเทพแห่งพื้นปฐพีจะช่วยขุดปึกรักษาสมบัติเอาไว้ให้ หากไม่ใช่เจ้าของมาขุดหรือไม่มีบุญสัมพันธ์จะไม่สามารถนำสมบัติไปใช้ได้ ถึงแม้ว่าจะพบสายแทงที่ซ่อนสมบัติ หากไม่มีบุญที่จะเป็นเจ้าของสมบัติเหล่านี้ พระแม่ธรณีจะดลบันดาลให้ตุ่มไหเลื่อนหนีหายไปที่สุด เฉกเช่นเดียวกับความเชื่อเรื่องปู่โสมเฝ้าทรัพย์ตามโบราณสถานต่าง ๆ

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นที่ปรากฏในนวนิยาย เป็นการแสดงถึงความเชื่อที่มีต่อสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า และไม่สามารถอธิบายได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่มักมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร โดยผ่านการบอกเล่าของตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่ เพื่อให้ลูกหลานรู้จักเกรงกลัวที่มองไม่เห็น หรือสร้างความมั่นใจว่ามีสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่เรียกว่าเทพเทวดา ผีนางไม้ คอยคุ้มครองเมื่อทำความดี และจะถูกลงโทษจากสิ่งที่มองไม่เห็นเมื่อทำผิด หรือเอาไว่เล่าเป็นนิทานสยองขวัญเพื่อข่มขู่ให้หวาดกลัวผีน้อย ๆ ที่ไม่เชื่อฟังตอติง ซึ่งเป็นกุศโลบายในการใช้สอนลูกหลานอย่างหนึ่งของคนไทยในอดีต

ความเชื่อเรื่องการเกิด และการตาย

คนไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ มักมีความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดและการตายเป็นของคู่กัน โดยมีพิธีพุทธ พิธีพราหมณ์ และพิธีกรรมตามความเชื่อพื้นบ้านเข้าไปเกี่ยวข้อง และจะผสมผสานกันอยู่เสมอ การเกิดเปรียบเสมือนการเริ่มต้นใหม่ สร้างความสุขสมหวังและชีวิตชีวาให้แก่บุคคลที่ใช้คำเรียกว่า แม่และพ่อ ทำให้สภาวะครอบครัวสมบูรณ์แบบ ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดจึงปรากฏขึ้นเพื่อให้สิ่งเหนือธรรมชาติมีส่วนช่วยให้กำลังใจ เพราะในอดีตการคลอดลูกเป็นเรื่องอันตรายถึงชีวิต เนื่องจากวิทยาการทางการแพทย์ยังล้าหลัง อาศัยหมอพื้นบ้านหรือหมอตำแยเท่านั้น หากแต่การเสริมสร้างความมั่นใจของผู้ตั้งครรภ์นั้นต้องอาศัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ควบคุมไปด้วยเสมอ ส่วนพิธีกรรมการตายเป็นการให้เกียรติสูงสุดให้แก่ผู้วียนขันธ์เป็นวาระสุดท้าย และถือว่าเป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีของทายาทผู้สืบทอด อารีย์ ธรรมโคร่ง และอ้อมใจ วงษ์มณฑา (2562) ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า การจากไปจากโลกใบนี้ของคนหนึ่งส่งผลกระทบต่อคนสองระดับ คือ สังคมในระดับครอบครัวและสังคมโดยรวม คนไทยซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่มีความอบอุ่น มีความเอื้ออาทรเคารพนับถือในระบบอาวุโสและมีความกตัญญู จึงให้ความสำคัญแก่ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่าเป็นการให้เกียรติและแสดงความเคารพต่อผู้ตาย เป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะสังขารจะสูญสลายไปจากโลกนี้ ซึ่งในนวนิยายได้ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดและการตาย ดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องการเกิด (การกล่อมท้องทารก ทาริกาในครรภ์ที่ไม่กลับหัว)

ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิด แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงตั้งครรภ์ ช่วงคลอด ช่วงหลังคลอด ในช่วงตั้งครรภ์ชาวบ้านมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของเด็กทารกในครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์เป็นหลัก ซึ่งเป็นความเชื่อเหนือธรรมชาติ การวางตนอยู่ในความไม่ประมาท การพยายามทำให้ทารกคลอดได้ง่าย การเตรียมการให้เด็กที่คลอด มีสุขภาพและผิวพรรณดี เจริญเติบโตอย่างปลอดภัย ในช่วงคลอดให้มีความปลอดภัยในการคลอด เพื่อให้ง่ายและสะดวก โดยขอกำลังใจจากอำนาจเหนือธรรมชาติและคนรอบข้างที่ใกล้ชิด การให้ความสำคัญกับรกที่หุ้มทารกตั้งแต่สร้างตนเองอยู่ในครรภ์ซึ่งเป็นสิ่งที่ให้คุณกับเด็ก โดยหาที่กลบฝังทำลายให้เป็นอย่างดี และช่วงหลังคลอดผู้เป็นแม่จะต้องดูแลสุขภาพให้แข็งแรงเพื่อพร้อมรับมือกับการเลี้ยงดูลูกน้อยและพึงพาอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติ (อารีย์ ธรรมโคร่ง และอ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2562) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ผู้หญิงสมัยก่อนคลอดลูกกันที่บ้าน เพราะไม่มีโรงพยาบาล หมอตำแยเป็นคนทำคลอดให้ ไม่ใช่หมอผู้ชาย เพราะคนไข้เป็นผู้หญิงมักอายหมอผู้ชาย เมื่อมีคนไข้มาฝากท้องถึงที่บ้านก็ต้องรับเอาไว้ ถ้าเด็กอยู่ผิดที่ แม่หมอก็จะต้องกล่อมท้องให้เด็กอยู่ถูกต้อง ต้องเตรียมพร้อมเสมอ พอใครมาตามดึกตื่นหรือฝนฟ้าร้องอย่างไรรับฉวยกระเปาะออกไปตามบ้านได้ทันที

(ทิพย์าวณีย์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ข)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่า ในนวนิยายหญิงตั้งครรภ์ในอดีตต้องฝากท้องและมีการดูแลการผดุงครรภ์จากหมอกกลางบ้านหรือหมอตำแยที่เป็นผู้หญิง ขณะตั้งครรภ์หากมีอาการผิดปกติ

ของทารกในครรภ์ หมอตำแยจะเป็นผู้วินิจฉัย และทำการประคับประคองให้ทารกออกมารอดชีวิต หากทารกไม่ยอมกลับหัวต้องทำการกล่อมท้อง ซึ่งเป็นวิธีการนวดแผนโบราณสำหรับคนตั้งครรภ์ที่จะช่วยให้เด็กในครรภ์อยู่ท่าที่เหมาะสม

2. ความเชื่อเรื่องการตาย (การทำศพทารก)

พิธีกรรมความตาย แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือใกล้เสียชีวิต ช่วงทำศพ ช่วงหลังเผาศพ ในช่วงใกล้เสียชีวิตจะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการจำเริญอายุ และความเชื่อเกี่ยวกับความฝันและกลางสังหรณ์ต่าง ๆ ในส่วนการทำศพมีข้อห้ามระหว่างการตั้งศพ การจัดการศพ อาหารสำหรับเช่นศพ การเคลื่อนย้าย และการเผาศพ ความสัมพันธ์ระหว่างญาติและศพ อาหารในงาน คนป่วยกับการไปร่วมงาน ของใช้ส่วนตัว การมัดตราสัง การสวดอภิธรรมศพ การบวชน้ำศพและหน้าไฟ การซักผ้าบังสุกุล การหว่าน กำพริก การวางดอกไม้จันทน์ (อารีย์ ธรรมโคธ และอ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2562) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

เด็กพวกนี้ซุกซนไปเปิดหม้อที่เขาเอาศพเด็กแดง ๆ ที่พื้นไม้ขึ้น จึงเอาใส่หม้อ ปิดปากหม้อด้วยผ้าขาวกำกับด้วยคากา เอาไว้ที่ในป่าช้า เพราะเด็กเล็ก ๆ ตาย เขามักไม่เผากัน

(ทิพย์วณิ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ข)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่า ในนวนิยายปรากฏพิธีทำศพสำหรับเด็กทารกที่พื้นยังไม่ขึ้นว่าไม่ควรเผเป็นความเชื่อของคนไทยว่า ทารกเป็นผู้บริสุทธิ์จะมีฤทธิ์มาก ไม่ควรจัดงานศพเหมือนพิธีกรรมทั่วไป เพราะอาจส่งผลให้ดวงวิญญาณไม่ไปสู่สุคติภูมิ จึงไม่นิยมเผา แต่เอาใส่หม้อดินเผาแล้วปิดปากหม้อด้วยผ้าขาวที่ลงคากาเลขนต์ไว้แล้วนำไปไว้ในป่าช้า เพราะเชื่อถ้าหากเผาจะทำให้ครอบครัวพบกับอาถรรพณ์ไม่มีความสุขตลอดไป

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อเรื่องการเกิดการตายที่ปรากฏในนวนิยายเป็นการอธิบายว่าบุคคลหนึ่งจะเกิดมาได้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7) การแพทย์แผนปัจจุบันไม่แพร่หลาย หมอกลางบ้าน หมอแผนไทย หมอแผนจีน หมอตำแย จึงมีส่วนสำคัญในการดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ ตั้งแต่เริ่มมีครรภ์อ่อน ๆ การผดุงครรภ์ หากทารกไม่กลับหัวหมอตำแยจะประกอบพิธีกรรมกล่อมท้องให้ทารกกลับหัวเชื่อว่าทารกจะคลอดง่าย การเตรียมทำคลอด และการทำคลอดจึงจะเสร็จสิ้นหน้าที่ของหมอตำแย ส่วนความเชื่อเรื่องการตาย ปรากฏเรื่องการฝังศพทารกแรกเกิดที่พื้นยังไม่ขึ้นว่าไม่ให้ทำพิธีฌาปนกิจศพเหมือนกับบุคคลทั่วไป เพราะเชื่อว่าจะทำให้เกิดอาถรรพณ์กับครอบครัว แต่ให้นำศพเด็กทารกใส่ไว้ในหม้อดินเผาปิดด้วยผ้ายันต์แล้วนำไปวางไว้ในป่าช้าเพื่อความสบายใจ

ความเชื่อเรื่องพระพุทธรูป

ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อเรื่องของกฎแห่งกรรมว่า มนุษย์เกิดมาในภพภูมิที่ดีบ้างไม่ดีบ้างก็จะขึ้นอยู่กับตามกฎแห่งกรรม ถ้าหากหมดสิ้นกิเลส ปฏิบัติดี สร้างบุญกุศลไว้มากก็ย่อมนำไปเกิดในภพภูมิที่ประณีต มีความสุขความเจริญ ประเสริฐ เช่น สวรรค์

หรือเกิดเป็นมนุษย์ที่มีรูปสมบัติครบถ้วนบริบูรณ์ด้วยความสุขสมหวัง แต่ถ้าหากจิตใจมีกิเลสมาก สร้างแต่กรรมชั่วก็จะเป็นไปในภพภูมิที่ต่ำ เช่น นรก หรือเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ดังนั้นความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมเชื่อว่า ใครทำกรรมใดไว้ ผลกรรมนั้นจะตามสนอง ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งในวินัยยาได้ปรากฏความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องบุญ-บาป

ความเชื่อเรื่องการทำบาปเชื่อว่าคนที่มีบาปมี สังสมบุญไว้มากจะมีเหตุชักนำให้หลีกเลี่ยงการทำบาป ซึ่งไม่มีปรากฏในคำสอนหรือพระไตรปิฎก แต่เป็นความเชื่อส่วนบุคคลเท่านั้น แต่สอดคล้องกับศีล 5 ข้อที่ 1 คือ ห้ามฆ่าสัตว์ และปรากฏลักษณะความเชื่อที่ว่า เมื่อชาติภพก่อนได้อิच्छิฐานไว้ว่าจะอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนา ขอให้มิจิตใจฝักใฝ่ในการบุญ เมื่อมิจิตใจที่มุ่งมั่นมาหลายภพชาติก็ย่อมมีเทพเทวาที่เฝ้าติดตามมาร่วมบำเพ็ญบาปมี ชักนำไปไปในการสร้างบาปมี และกุศล ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

คุณแม่บอกว่า ที่นี้ทุ่งชุมมาก ต้องการกินเมื่อไรก็ลงมขึ้นมากินได้ทันที แต่คุณแม่เป็นคำทำบาปไม่ขึ้น เพราะพยายามเอาเบ็ดกุ้งตั้งแต่เป็นเด็ก ๆ จนเป็นสาวมีลูกก็ไม่เคยตกได้สักตัว

(ทิพย์วณิ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ก)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครมีความเชื่อว่า ตนเองทำบาปไม่สำเร็จ ซึ่งหมายถึงเมื่อจะลงมือทำบาป เช่น การตกกุ้งไม่สามารถทำได้ เพราะกุ้งไม่มากินเหยื่อที่เบ็ดของตัวละครที่ได้พยายามตกกุ้ง ตัวละครจึงมีความเชื่อว่าตนเองทำบาปไม่ได้ เพราะเชื่อว่าชาติภพก่อนได้อิच्छิฐานให้ภพชาติปัจจุบันสร้างกุศล เพื่อให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏ และเข้าสู่นิพพาน

2. ความเชื่อเรื่องการทำทาน

การทำทานจึงเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ได้แก่ การสละทรัพย์สินสิ่งของสมบัติของตนที่มีอยู่ให้แก่ผู้อื่น โดยมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และความสุขด้วยความเมตตา แม้จะไม่ได้หวังสิ่งใดตอบแทนแต่ก็จะมีบุญเกิดขึ้น และบุญนั้นจะช่วยให้สมบรูณ์พร้อมด้วยทรัพย์สมบัติ มีความเจริญก้าวหน้า (เชบา อ่อนนาค, 2548) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

หมู่บ้านสามัคคีแบบนี้มีมากในกรุงและบ้านนอกเขาเต็มอกเต็มใจให้จริง ๆ หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ถือว่าทำบุญแล้วก็ต้องทำทานด้วยถึงจะครบ และถือว่าการทำบุญร่วมกันครั้งนี้ ชาติหน้าจะได้กลับมาพบกันอีก

(ทิพย์วณิ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ข)

จากตัวอย่างพบว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และการทำบุญในครั้งนี้ทุกคนร่วมมือร่วมใจกันจัดทอดกฐินสามัคคีประจำปีขึ้น ชาวบ้านเชื่อว่าการทำบุญร่วมกันของคนในหมู่บ้านจะทำให้เมื่อเกิดใหม่ในชาติหน้าก็จะทำให้ได้กลับมาพบกันอีกครั้งด้วยผลแห่งบุญกุศลจะนำพามาซึ่งรูปสมบัติ นามสมบัติ

3. ความเชื่อเรื่องทอดกฐิน

การทอดกฐิน ถือเป็นสังฆทานชนิดหนึ่ง คือ การนำผ้ากฐินไปวางไว้ต่อหน้าพระสงฆ์อย่างต่ำห้ารูป แล้วให้พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ทั้งหมดลงความเห็นให้เป็นผู้รับกฐินนั้น ถือว่าเป็นการสร้างบุญใหญ่ที่สมควรทำเป็นอย่างยิ่งหากเกิดเป็นคนในชาตินี้และหากอยากให้มีวาสนาดี ส่วนการร่วมเป็นเจ้าของนั้นหมายถึงเป็นกฐินสามัคคีที่ทุกคนร่วมเป็นเจ้าของได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

คุณตาของคุณยายมักชวนคุณแม่และคุณป้าลงเรือพายไปตามคลองเล็กคลองน้อยในสวน ชอกแซกไปตามคลองซอยต่าง ๆ เพื่อไปสืบเสาะคว้ามรดกใดบ้างที่ไม่มีผู้จองกฐิน เพื่อจะได้ทอดกฐินเก็บตก ซึ่งผู้ใหญ่บอกว่าเป็นกฐินที่บุญแรงนัก

(ทิพย์วณิ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ค)

จากตัวอย่างในนวนิยายพบว่า ตัวละครคุณตาคุณยายมักจะพายเรือไปตามหาวัดที่ไม่มีเจ้าภาพกฐินโดยจะสังเกตจากเครื่องหมายแปลวที่สานด้วยไม้ไผ่ขัดเป็นตารางไขว้ไปมา แขนงไว้บริเวณทำนาวัดแสดงว่ายังไม่มีผู้จองเป็นเจ้าภาพกฐิน

4. ความเชื่อเรื่องเวรกรรม

พระพุทธศาสนาที่สอนเรื่องกรรมว่า คือการกระทำของตัวบุคคล กรรมมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ บุคคลจะมีชีวิตที่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง มีทุกข์หรือสุขนั้นเป็นผลมาจากการกรรมของตนเองทั้งสิ้น มิใช่การกระทำของผู้อื่น (ชะบา อ่อนนาค, 2548) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ผู้ที่เป็นทาสเหล่านี้ก็ขึ้นอยู่กับโชคชะตาเหมือนกัน ถ้าได้ไปอยู่กับนายทาสที่ใจดีก็สบายไป แต่ถ้าไปอยู่กับนายเงินหรือนายทาสที่ใจร้ายก็กันว่าโชคร้ายหรือเป็นกรรม นายเงินมักหาเรื่องรังแกทาส

(ทิพย์วณิ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2558 ค)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครเชื่อเรื่องเวรกรรมว่ามีอยู่จริง และชีวิตคนเราจะดีหรือชั่วไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรรมเพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับบุญกรรมที่เคยสร้างมาตั้งแต่ชาติปางก่อน โดยเฉพาะพวกทาสที่จะได้ดีก็ขึ้นอยู่กับโชคชะตา หากได้อยู่กับนายที่ดีก็ถือว่าโชคดี แต่ถ้าได้อยู่กับนายที่มักดุดขี่เม่งรังแกทาสก็ต้องก้มหน้ายอมรับชะตากรรม เพราะถือว่าเป็นกรรมที่พวกเขาเหล่านั้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

5. ความเชื่อเรื่องการสวดมนต์ก่อนนอน

การสวดมนต์ก่อนนอนเป็นวิธีสงบจิตใจ หากก่อนนอนมีปัญหาอนไม่หลับการสวดมนต์จะช่วยลดความกังวลต่าง ๆ ถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยลดเปลืองความทุกข์ได้ในระดับหนึ่ง และในอดีตความปลอดภัยในการใช้ชีวิตค่อนข้างน้อย คนไทยต้องการหาที่พึ่งในยามที่ตนเองลำบาก ให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยปกป้องคุ้มครองในยามคับขันและไม่ฝันร้าย

ตัวอย่าง

แม่ครัวสอนว่า ก่อนนอนให้สวดมนต์จะได้ฝันดี ไม่ละเมอ และไม่ฝันเพราะฝันร้าย
(ทิพย์วณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ง)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครมีความเชื่อเรื่องการสวดมนต์ก่อนนอนเป็นการสร้างความมั่นใจ เพราะตัวละครคุณยายสมัยเด็ก ๆ มักชอบฟังเรื่องผีและเรื่องเล่าสยองขวัญจึงทำให้ฝันร้าย

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนาที่ปรากฏในนวนิยายสะท้อนว่า คนไทยมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดของตัวละครให้ดำรงอยู่ในความดี มีศีลธรรม เชื่อเรื่องเวรกรรม บุญ บาป เชื่อว่าอาณิสต์จากการทำบุญสร้างกุศลจะส่งผลให้ชาติหน้ามีความสุขความเจริญ เกิดในครอบครัวที่ดี จึงทำให้ตัวละครสอนลูกหลานให้สร้างกุศลอยู่เสมอ

ความเชื่อเกี่ยวกับครุฑเรือนและวิถีชีวิต

คนไทยมีความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับครุฑเรือนและวิถีชีวิต และเป็นสิ่งสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะข้าวของเครื่องใช้ภายในครุฑเรือนนอกจากมีวิธีการใช้แล้ว เคล็ดลับหรือความเชื่อที่ไม่สามารถหาเหตุผลมารองรับได้ก็มีส่วนในการทำให้เกิดประโยชน์จากภูมิปัญญาและคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ

1. ความเชื่อเรื่องข้าว

ข้าวมีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะข้าวเชื่อมโยงชีวิตของมนุษย์กับธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงข้าวด้วยกันข้าวจึงมีความสัมพันธ์กับผืนดินหรือแม่ธรณี โดย อุบลนภา อินพลอย และ ประจักษ์ สายแสง (2563) ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า ข้าวสัมพันธ์กับฟ้าและจักรวาล ข้าวไม่ใช่เรื่องโดด ๆ แต่สัมพันธ์กับธรรมชาติทั้งหมด ธรรมชาติคือแม่ของสรรพชีวิต (Mother Nature) แม่โพสพซึ่งเป็นธรรมชาติเป็นแม่ผู้ประทานข้าวและดูแลข้าว ดังนั้นข้าวทุกเม็ดจึงมีแม่โพสพสถิตย์อยู่ คนไทยจึงสอนลูกหลานไม่ให้กินข้าวทิ้งขว้างเพราะเป็นของมีค่า และจะทำให้แม่โพสพโกรธทำให้ไม่มีข้าวกินตลอดไป ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง

ตัวอย่าง

แม่ครัวของคุณยายสอนว่า คนที่กินทิ้งกินขว้าง ข้าวเหลือก็ทิ้งไม่รู้จักเอามาตากใช้วันหน้า อีกไม่นานก็จะไม่มีข้าวจะกรอกหม้อเพราะถูกแม่โพสพ

(ทิพย์วณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ก)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครเชื่อในเรื่องการเคารพข้าวหรือแม่โพสพ เพราะตัวละครมักได้รับการอบรมสั่งสอนจากบรรพบุรุษว่าข้าวมีแม่โพสพดูแลอยู่ เมื่อรับประทานข้าวควรรับประทานให้หมดมิฉะนั้นแม่โพสพจะลงโทษให้ไม่มีข้าวซึ่งรวมถึงข้าวปลาอาหารต่าง ๆ อีกต่อไป ดังนั้นถือว่าเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการสอนลูกหลานให้เชื่อฟัง และรู้ถึงคุณค่าของข้าว

2. ความเชื่อเรื่องนำของไปจำเริญ (ทิ้ง) ในแม่น้ำ

ความเชื่อที่สืบทอดกันมาแต่โบราณว่า ของที่ใช้สำหรับบวงสรวงเทพ เทวดา หรือพระมหากษัตริย์ที่ไม่ใช่อาหาร เช่น กระถาง ดอกไม้ พวงมาลัย บายศรี ต้องทำพิธีจำเริญน้ำ เนื่องจาก

มีความเชื่อว่าเป็นของที่ใช้บูชาเทวดาถือว่าศักดิ์สิทธิ์ จะทิ้งในสถานที่ทั่วไปไม่ได้ แต่ต้องฝากไปกับพระแม่คงคา เพื่อความร่มเย็นและเป็นสิริมงคล การจำเริญน้ำถือเป็นการสิ้นสุดพิธีกรรมตามความเชื่อของพราหมณ์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

เวลาเสร็จพิธีแล้วก็จะมีการเอาบายศรีนั้น เอากล้วย เอาไข่ เอาข้าวออกกินหมด แล้วเอาไปจำเริญ คือเอาไปทิ้งแม่น้ำ

(ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ง)

จากตัวอย่างได้ปรากฏความเชื่อเรื่องน้ำของไปจำเริญในแม่น้ำ หมายถึงการนำไปลอยน้ำ เพื่อให้พระแม่คงคาช่วยรักษา และช่วยดับความร้อนเพราะเครื่องบูชาเทพเทวดา โดยตัวละครเชื่อว่าเมื่อทำพิธีบวงสรวงเทพเทวดาเรียบร้อยแล้ว บายศรีไม่สามารถนำไปทิ้งในถังขยะได้ เพราะจะทำให้เทวดาโกรธและลงโทษได้ ดังนั้นจึงต้องนำดอกไม้และบายศรีไปจำเริญในแม่น้ำเพื่อฝากไว้กับพระแม่คงคา เพราะน้ำจะดับความร้อนของพลังอำนาจกลับได้

3. ความเชื่อเรื่องใบไม้มงคล

ใบเงิน ใบทอง เป็นใบไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล คนไทยเชื่อว่าจะให้โชคลาภทางด้านทรัพย์สินเงินทอง หากบ้านใดปลูกต้นไม้เงินใบทองไว้ประจำบ้านจะช่วยทำให้มีเงินมีทอง เสริมความมั่งคั่งไม่ทำให้ขัดสน เนื่องจากเป็นไม้มงคลนาม และเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย ควรปลูกต้นไม้เงินใบทองไว้ทางทิศตะวันออก หรือทิศใต้ เพราะจะยิ่งทำให้เจริญงอกงามและเสริมความเป็นสิริมงคลให้กับครอบครัว นอกจากนี้ ใบเงิน ใบทอง ยังจัดอยู่ในสิ่งที่ถือว่าเป็นมงคล 8 ประการ หรือมงคล 8 ประกอบไปด้วย ใบเงิน ใบทอง ใบนาถ ใบมะตูม ใบพรหมจรรย์ ฝัวมะกรูด ฝักส้มป่อย และหญ้าแพรก (ความเชื่อของคนล้านนา กับ ใบเงิน ใบทอง ใบนาถ, 2552) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

บ่าวสาวที่จะแต่งงานต้องมีที่นอนหมอนมุ้งใหม่เอี่ยม ที่นอนก็ต้องยัดนุ่นแล้วก็มีเสื้อดอกรักซ้อน รวมทั้งใบเงินใบทองด้วย ใบไม้มงคลต่าง ๆ เพื่อให้คู่สมรสได้อยู่กันยืต ๆ รักกันนาน ๆ และมีเงินทองมาก ๆ

(ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ง)

จากตัวอย่างได้ปรากฏความเชื่อเรื่องใบเงินใบทองซึ่งเป็นพืชที่มีชื่อเป็นความสิริมงคล เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมที่มีความสำคัญ การนำพืชที่มีชื่อมงคลมาประกอบพิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์แทนความต้องการให้เกิดความเป็นสิริมงคล ความสุข ความเจริญรุ่งเรืองกับผู้ร่วมพิธีกรรมหรือเจ้าภาพ เป็นสัญลักษณ์แทนความสดชื่น ไม่มีมลทินใด ๆ มาเป็นอุปสรรคในระหว่างการประชุมพิธี ส่งผลตามความเชื่อให้เกิดความร่ำรวย มั่งมียืนยาวอย่างสมบูรณ์ ไม่เกิดภาวะอดอยากตลอดไป

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับครัวเรือนและที่อยู่อาศัย และวิถีชีวิตที่ปรากฏในนวนิยายได้ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับภูมิปัญญาและวิถีปฏิบัติที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการดำรงชีวิตโดยอาศัยพึ่งพาสิ่งที่มองไม่เห็น ซึ่งบรรพบุรุษมักใช้วิธีเหล่านี้เพื่อเป็นกุศโลบายในการสอนลูกหลาน

ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่ในความเชื่อของคนไทยในหลากหลายรูปแบบ และมีการปฏิบัติต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่แสดงถึงความเชื่อในสังคมไทย เช่น การบูชาพระภูมิ เจ้าที่ เจ้าท่า เจ้าป่า เจ้าเขา ภูเขวดา ผีสนามงไม้ เครื่องรางของขลัง ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคง มีกำลังใจ สบายใจ เป็นคุณค่าทางจิตใจให้แก่ผู้แสดงความเคารพเลื่อมใสให้แคล้วคลาดปลอดภัย ทำมาค้าขึ้น ประสบแต่สิ่งที่เป็นมงคล

1. ความเชื่อเรื่องหมอน

คนไทยมีความเชื่อเรื่องที่สูงที่ต่ำ โดยเฉพาะศีรษะและเท้าจะเสมอกันไม่ได้ หมอนใช้หนุนศีรษะจึงถือว่าเป็น ของสูงห้ามนั่งทับเหยียบ หรือข้ามโดยเด็ดขาด เพราะถือว่าเป็นมงคล เนื่องจากก่อนนอนชาวพุทธมักกราบพระ และสวดมนต์ก่อนนอน จึงถือว่าเป็นการลบหลู่คุณพระคุณเจ้า เชื่อว่าท่านจะไม่คุ้มครองและทำให้โชคร้าย บางท้องถิ่นเชื่อว่าการเหยียบหมอน นั่งทับหมอน จะทำให้เกิดผีในท้องอีกด้วย ดังนั้นคนไทยจึงถูกปลูกฝังให้เชื่อเรื่องหมอนเป็นของสูงและสืบทอดความเชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

เด็กผู้หญิงจะนอนกอดหมอนอย่างเด็กผู้ชายไม่ได้ เด็กผู้ชายอย่างคุณตาสบายจะนอนกอดก่ายอย่างใด ๆ ก็ได้ ไม่ถูกห้ามเลย ยกเว้นแต่จะข้ามหมอนหนุนหัวไม่ได้ เหยียบหรือนั่งบนหมอนก็ไม่ได้ ถือว่าเป็นของสูงใช้หนุนหัวได้ อย่างเดียว เพราะหมอนเป็นที่กราบพระตอนสวดมนต์นั่นเอง

(ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ง)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครเด็กผู้หญิงถูกผู้ใหญ่สั่งสอนไม่ควรนอนกอดก่ายหมอน เพราะเชื่อว่าหมอนเป็นเครื่องนอนที่ใช้หนุนหัวเป็นของสูง โดยก่อนนอนจะกราบพระโดยใช้หมอนรองมือ จึงถือว่าหากข้ามหรือวางอยู่ในที่ต่ำจะทำให้เกิดความไม่เป็นสิริมงคล ผู้ใหญ่จะตำหนิว่าเป็นผู้หญิงไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง ไม่มีพ่อแม่อบรมสั่งสอน ไม่มีมารยาทนั่นเอง

2. ความเชื่อเรื่องพระเครื่อง

วัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลัง คนไทยผสมผสานระหว่างไสยศาสตร์ พุทธศาสนา มีพิธีกรรมในการสร้าง การไหว้ครู นับถือเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ การลงอักขระเลขยันต์ และท่องบทสวดอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา อ้างถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ท่องคาถาขึ้นบัญชี เป็นต้น ส่วนพระเครื่องและวัตถุมงคลของไทยนั้นมีมากมายหลายแบบและหลายสำนัก คนสมัยก่อนโดยเฉพาะพระภิกษุรุ่นเก่าได้สร้างออกมาแจกชาวบ้านด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่มุ่งเอาผลตอบแทน ทำเพราะบำรุงขวัญและเป็นที่กำลังใจให้กับเหล่าลูกศิษย์ปัจจุบันได้กลายเป็นของเก่าและโบราณวัตถุอันทรงคุณค่าทั้งในด้านศิลปะและความศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นที่ปรารถนาของปวงชนทั่วไป (ศุภชัย เรื่องธรรมสารสิริ, 2552) ดังตัวอย่างปรากฏ

ตัวอย่าง

มีนักโทษบางคนหนึ่งเหนียว มีคาถาฟันไม้เข้า ยังไม่เข้า อมพระหรือของเหนียวไว้ เพฆฆมาดฟันไม่เข้าก็ต้องเข้าไปอ่อนน้อมให้รู้ว่าตนทำบาปมามาก ได้รับ

พระราชอาญาต้องประหาร ขอให้คลายมณฑลหรือคายของเหนียวที่ อมไว้เถิดจะ
ได้ประหารเสร็จ ๆ ไป

(ทิพย์วณิ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ข)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครมีความเชื่อเรื่องวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลัง นักโทษ
อมพระเครื่องไว้ในปากทำให้เพชรฆาตไม่สามารถประหารได้ เนื่องจากพุทธคุณของพระเครื่อง
ทำให้หนังเหนียวฟันไม่เข้า จนสุดท้ายได้สำนึกถึงบาปของตนจึงคายพระออกมาจึงประหารได้
ซึ่งถือได้ว่าพระเครื่องเป็นสิ่งที่อยู่คู่คนไทยมายาวนานนับหลายร้อยปี เป็นที่พึ่งพาทางใจของมนุษย์
เพื่อให้จิตใจมีที่ยึดเหนี่ยวและเป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้ทำบาป

3. ความเชื่อเรื่องการแก้บน

คำว่า แก้บน นั้นในสมัยโบราณมีปรากฏการใช้คำว่า พิธีไชบน ที่ปรากฏในวรรณกรรม
เรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า เมื่อกองทัพพระตู่จะมาทรา
และระตุกะพาหรัญกมาตีเมืองกาหลันนั้น ท้าวกาหลังได้บนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้ว่า ถ้ามีชัยชนะในการ
ทำสงครามแล้วจะสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยสัตว์ต่าง ๆ อย่างละพันตัวพร้อมด้วยเครื่องพลีกรรมชนิด
อื่น ๆ และจะให้มีการขับร้อง รำ บวงสรวงเทพเจ้าด้วย ดังนั้นเมื่อป็นหิและอุณากรณสามารถ
สังหารระตุทั้งสองลงได้ และอิเหนากับนางบุษบาพร้อมกับโอรส ธิดา กษัตริย์วงศ์อสุญแดหวา
องค์อื่น ๆ จึงออกเดินทางไปไชบน (แก้บน) ที่ภูเขापัณจหระ ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง
มีเทวสถานและเทพเจ้าสิงสถิตอยู่ เมื่อทุกคนเสด็จมาถึงเทวสถานจึงเริ่มกระทำการพิธี โดยนำสัตว์
ที่เตรียมมาให้牲หน้าศาล กษัตริย์ทั้งสี่เมืองตรัสสั่งให้ทหารออกไล่ฆ่าสัตว์เหล่านั้น เป็นการพลีกรรม
ต่อองค์เทวา เนื้อสัตว์เหล่านั้นก็นำมาปรุงเป็นอาหารหลังจากทุกคนเสวยพระกระยาหาร กษัตริย์
ทั้งสี่จึงตรัสแก่นัดดาและโอรสให้ออกไปขับร้องและร่ายรำ เป็นการบวงสรวงเทวาอย่างหนึ่งตาม
ที่ท้าวกาหลังได้บนเอาไว้ และได้กระทำทุกอย่างตามที่ตั้งใจเพื่อสักการะเทวาทจากวรรณกรรม
เรื่องอิเหนาได้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการแก้บน หรือการไชบนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้ช่วยเหลือ
ให้สมหวังในสิ่งที่ต้องการ (เทวากร คำสัตย์, 2556) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

เมื่อคุณตาเฒ่าเด็ก ๆ อยู่ เวลาผู้ใหญ่มีงานอะไรที่มีบายศรี หัวหมูหรือไม่ก็ตาม เช่น
งานแก้สินบน มีบายศรีมีไชต้มอยู่บนยอดบายศรี

(ทิพย์วณิ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ง)

จากตัวอย่างพบว่า ปรากฏความเชื่อเรื่องการแก้บนในสังคมไทยนั้น เป็นพฤติกรรมอย่าง
หนึ่งของมนุษย์ที่มีความเชื่อว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือได้ช่วยเหลือจนบรรลุผลสำเร็จดังที่
ตนได้อธิษฐานไว้ จึงทำการแก้บนหาภักษัญญาไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าจะแก้บนด้วยวิธีการอย่างไรจะ
ต้องกระทำตามคำสัญญาทุกประการ ซึ่งในนวนิยายตัวละครได้แก้บนด้วย บายศรี ไชต้ม และ
หัวหมู เป็นการแสดงถึงความเชื่อ ศรัทธา และขอบคุณที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ในยามที่ตนประสบ
กับความทุกข์ยากในชีวิต

4. ความเชื่อเรื่องไชต้มยอดบายศรี

ไชต้ม เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมที่มีความสำคัญในด้านสัญลักษณ์ วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์

(2529) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของไข่และขวัญ ว่า ไข่ เป็นสัญลักษณ์แทนขวัญ มีการเปรียบเปรยว่ามีความคล้ายคลึงกัน คือ ไข่มีเปลือกหุ้ม ในขณะที่ขวัญมีร่างกายหุ้มห่อ อีกทั้งไข่เป็นต้นกำเนิดของชีวิต เป็นที่มาของชีวิต ในทำนองเดียวกันกับความเชื่อที่ว่า ขวัญคือสิ่งที่ทำให้ร่างกายมีชีวิตอยู่ได้เป็นปกติ เจ้าของขวัญจะรับประทานไข่ต้มเมื่อเสร็จพิธีแล้วจึงถือว่าขวัญได้กลับเข้าสู่ร่างกาย ส่วนไข่ยอabayศรีนั้นเชื่อว่า หากหญิงตั้งครรภ์กินจะคลอดลูกง่าย และหากผู้ชายหรือเด็กได้กินไข่จะทำให้โชคดี เทวดาจะรักษาคุ้มครอง

ตัวอย่าง

มีไข่ต้มยอabayศรี คุณตาคุณยายมักจะหมายตาจองไข่ยอabayศรีไว้เสมอ เพราะรู้สึกว่ามันอร่อยดีกว่าไข่ต้มในงานธรรมดา ๆ ทั้ง ๆ ที่เป็นไข่ต้มที่ตากแดดตากลมทิ้งไว้ตั้งหลายชั่วโมง เมื่อไรรูปปั้นจะลามากินได้ แต่คุณป้าบอกว่า เป็นของเหลือจากเทวดาจากพระภูมิกินดีเหมือนกันนะ เพราะคำพูดนี้เด็ก ๆ จึงคอยจ้องว่าเมื่อไรรูปปั้น จะได้ลา มากิน

(ทิพย์วาทินี สนทวงศ์ ณ อยู่ธยา , 2560 ง)

จากตัวอย่างพบว่า ปรากฏความเชื่อเรื่องไข่ต้มยอabayศรี ตัวละครคุณตารอคอยว่า เมื่อทำพิธีบวงสรวงเสร็จจะแย่งไข่ต้มยอabayศรี เพราะบายศรีแต่ละองค์มียอดเสียบด้วยไข่ต้มอย่างละ 1 ฟอง ทำให้ทุกคนที่ร่วมพิธีต่างหมายตาว่าจะได้กินไข่ต้มยอabayศรี เพราะเชื่อว่าเป็นยาที่เทวดาประทานพรเอาไว้ให้ ใครได้กินจะโชคดี แล้วคลาตปอดภัย สุขภาพแข็งแรง หายจากโรคร้าย ไข่เจ็บทั้งปวง เปรียบเทียบว่าดังได้กินยาวิเศษที่มีสรรพคุณ 108 มีประโยชน์มากตามความเชื่อ

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในนวนิยายได้สะท้อนความเชื่อเรื่องหมอนเป็นของสูงห้ามข้ามหรือเหยียบ เพราะไว้ใช้กราบพระก่อนนอนและใช้หนุนศรีษะ ซึ่งถือว่าเป็นของสูง ความเชื่อเรื่องกราบพระก่อนนอน เพราะเชื่อว่าจะช่วยให้ไม่ฝันร้าย และबारมีคุณพระคุณเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะมาคุ้มครองดูแลในยามหลับความเชื่อเรื่องพระเครื่องเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้รู้สึกอุ่นใจ แล้วคลาตปอดภัยจากภยันตรายทั้งปวง ความเชื่อเรื่องการแก้บน เมื่อขอพรหรือบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือ เมื่อสมหวังต้องมาแก้บนตามที่ตนเองได้สัญญาไว้โดยของแก้บนที่ใช้เป็น หัวหมู บายศรี และไข่ต้ม ความเชื่อเรื่องไข่ต้มยอabayศรีเชื่อว่า เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้วผู้ใดได้รับประทานไข่ต้มยอabayศรีจะทำให้โชคดี เกิดสิริมงคล และหายจากโรคร้ายทั้งปวง สรุปได้ว่า ความเชื่อต่างเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากการแสดงความรักและกลัวเกรงต่อสิ่งที่มีมองไม่เห็น แต่มนุษย์ได้แสดงความอ่อนน้อมสักการบูชาเพื่อความสบายใจ และเพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคลอบคองให้ตนเองสมหวังในการใช้ชีวิตต่อไป

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ เป็นศาสตร์หนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับดวงดาว วัน เวลา และฤกษ์ยาม พหุริ แก้วผลึก (2562) กล่าวว่า โดยหลักโหราศาสตร์เป็นวิชาพยากรณ์ที่มีเหตุผลตามหลักการฝ่ายวิทยาศาสตร์ คืออาศัยหลักความรู้ส่วนใหญ่ในทางธรรมชาติวิทยาเนื่องมาแต่ดาราศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ประกอบกับสถิติและจดหมายเหตุเชิงประวัติศาสตร์เป็นสาระสำคัญ โหราศาสตร์

ผูกพันใกล้ชิดกับชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ นับตั้งแต่เกิด การตั้งชื่อให้เป็นมงคลต้องอาศัยความรู้ทางโหราศาสตร์ เลือกตัวอักษรตามวัน เดือน ปีเกิดให้เหมาะสม การดำเนินชีวิตต่อมามักจะต้องอาศัยฤกษ์ยาม เวลาที่ดีในการสร้างบ้านที่อยู่อาศัย การเปิดกิจการห้างร้านในการทำมาหากิน คนไทยจึงมีความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยามแทบทุกครว้เรือน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

นอกจากหน้าผา บางวันที่มีฤกษ์ดีก็มีขบวนแห่ขันหมากไปหมั้นหรือแต่งงาน

(ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ก)

จากตัวอย่างพบว่า ปรากฏความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ตัวละครเชื่อว่าการจะบวชขนาด แต่งงาน หรืองานมงคลควรหาฤกษ์มงคลหรือช่วงเวลาที่ดีจะทำให้การจัดงานราบรื่น ไม่มีอุปสรรคหรือที่เรียกว่ามารตามความเชื่อมารบวชน อีกทั้งยังทำให้เจ้าภาพ นาคที่บวช เจ้าบ่าวเจ้าสาวมีความสุข ความเจริญ เกิดสิริมงคล

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ที่ปรากฏในนวนิยายสะท้อนว่า ความเชื่อเรื่องการดูฤกษ์ยามมงคลเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนไทย เพื่อให้ได้วันและเวลาที่ก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าภาพ เช่น ในงานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ รวมทั้งงานมงคลต่าง ๆ

สรุป

จากการศึกษาภาพสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” เล่มที่ 1-4 ของ ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ของ มัลลิกา มัสสูติ และชนิดาภา ยั่งยืน (2551) ที่ได้จัดหมวดหมู่ความเชื่อในสังคมไทย และพิจารณารายละเอียดของประเภทความเชื่อในสังคมไทย แบ่งออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ 1. ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ 2. ความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น 3. ความเชื่อเรื่องการเกิด การตาย 4. ความเชื่อเรื่องศาสนา 5. ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ 6. ความเชื่อ เกี่ยวกับครว้เรือนและที่อยู่อาศัย 7. ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพ 8. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 9. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ จากแนวคิดในข้างต้นพบภาพสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ 7 ประเภท ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

นอกจากนี้นวนิยายเรื่อง เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ผู้ประพันธ์มีความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างลึกซึ้งในด้านสะท้อนความเชื่อในสังคมไทย ด้วยการใช้ภาษาที่เรียบง่าย ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงนวนิยายเรื่องนี้ได้ทุกเพศ ทุกวัย อีกทั้งผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกเกร็ดความรู้และข้อเท็จจริงไว้อย่างน่าสนใจ จึงทำให้ผู้อ่านสามารถสัมผัสผัสและบรรยากาศของบ้านเมืองในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เป็นอย่างดี และสิ่งสำคัญที่สุดคือ ผู้ประพันธ์ได้ใช้บทสนทนา การเล่าเรื่องของตัวละครที่แฝงไปด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาไทยที่กำลังสูญหายไปในปัจจุบัน และสิ่งที่มีเสน่ห์ชวนให้หลงใหลในนวนิยายเรื่องนี้คือความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวใหญ่ที่มีความอบอุ่น มีความเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความกตัญญูต่อบุพการี และครูบาอาจารย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณค่าของสังคมและวัฒนธรรมไทยอันดีงามอย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

- ความเชื่อของคนล้านนา กับ ใบเงิน ใบทอง ใบนาค. (2552). สืบค้น 20 กรกฎาคม 2564, จาก <https://artculture.cmu.ac.th/Lanna/articleDetail/1703>.
- ชะบา อ่อนนาค. (2548). การศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: ศึกษากรณีโรงเรียนชลบุรีสุขบพ จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท (มหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย. :พระนครศรีอยุธยา
- ทิพย์วาทย์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2560 ก). เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 1. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- _____. (2560 ข). เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 2. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- _____. (2560 ค). เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 3. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- _____. (2560 ง). เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 4. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- เทวากร คำสัตย์. (2556). วิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อเจ้าพ่อพระกาฬจังหวัดลพบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เทวัญ นันทวงศ์ และवलพัทธ์ พิมพ์มาศ. (2553). การศึกษาพระพุทธรูปในแง่องค์ความรู้ด้าน การเกษตร. (รายงานวิจัย). คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- นงเยาว์ ชาญณรงค์.(2531). ศาสนากับสังคม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระแม่ธรณี : สัญลักษณ์ความอุดมสมบูรณ์. (2552). สืบค้น 22 มกราคม 2565, จาก https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/amulets/news_272345.
- พัชรี แก้วลลิก. (2562). การศึกษาความเชื่อเรื่องฤกษ์ตามคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยที่มีผลต่อพุทธศาสนิกชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- มัลลิกา มัสอูดี และชนิดาภา ยั่งยืน. (2551). ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาไทยคดีศึกษา ประเด็นในการศึกษาทางด้านความเชื่อปรัชญาและศาสนา หน่วยที่ 14. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2560). วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. (2529). วิวัฒนาการพิธีท้าวขวัญของคนไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิภาดา รัตนติลลิก ณ ภูเก็ต. (2559). ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นผู้ใหญ่ - ความเป็นเด็กในหนังสือชุด “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก”. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 39(2), 105-126.

ศุภชัย เรื่องสรรางมสิริ. (2552). พระคณาจารย์และเครื่องราง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศุภชัย
เรื่องสรรางมสิริ.

อารีย์ ธรรมโคร่ง และอ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2562). พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดและ
การตายของชาวไทยพุทธในอำเภอสายบุรีและอำเภอบะนาระ จังหวัดปัตตานี.

ปัตตานี: สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อุบลนภา อินพลอย และประจักษ์ สายแสง. (2563). ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว:
ความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ. วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา. 8(2), 1-23.